

कक्षा – द्वादशी
संस्कृतम् (ऐच्छिकम्, कोड सं.-022)
अङ्कयोजना उत्तरसङ्केताश्च

समयः – होरात्रयम्

पूर्णाङ्कः – 80

अवधातव्यम् -

1. अस्याम् अङ्कयोजनायां प्रदत्तानि उत्तराणि निदर्शात्मकानि सन्ति । प्रदत्तानि उत्तराणि अतिरिच्यापि सन्दर्भानुसारम् अन्यानि उत्तराणि भवितुम् अर्हन्ति ।
2. यदि छात्रः अतिरिक्त-प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखति तर्हि छात्रहिताय यत्र अधिकाः अङ्काः दातुं शक्यन्ते तादृशानां प्रश्नानां मूल्याङ्कनं करणीयम् । यथा चित्रवर्णने पञ्चवाक्यानां लेखनम् अभीष्टं परं छात्रः यदि सप्तवाक्यानि लिखति तर्हि तत्र केवलं प्रथम-पञ्चवाक्यानां न अपितु यानि वाक्यानि उत्तमानि, तेषां मूल्याङ्कनं करणीयम् ।
3. अनुच्छेदे श्लोके वा आधारिताः प्रश्नाः अवबोधात्मकाः सन्ति । अतः विद्यार्थिनः अनुच्छेदे प्रदत्तशब्दानां स्थाने समभाव-पर्यायवाचि-शब्दानां प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति । तदर्थम् अङ्काः देयाः । यदि विद्यार्थिनः उत्तरदान-समये समुचितानां विभक्तीनां वचनानां प्रयोगं न कुर्वन्ति तर्हि अंशतः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
4. त्रुटिपूर्णवर्तन्यै व्याकरणात्मक-प्रयोगाय च अनुपाततः अङ्काः कर्तनीयाः न तु सम्पूर्णाङ्काः ।
5. आंशिक-दृष्ट्या समुचितेभ्यः उत्तरेभ्यः अपि अङ्काः देयाः ।
6. 'ख' खण्डे (रचनात्मक-कार्ये) वाक्यरचना प्रमुखा न तु वाक्यसौन्दर्य-तत्त्वम् । अतः आंशिकवाक्यशुद्धये अपि अङ्काः देयाः ।
7. प्रश्ननिर्माणस्य प्रश्ने ½ अङ्कः वाक्यलेखनाय अस्ति, ½ अङ्कश्च प्रश्नवाचकचिह्नाय । परं सम्यक्-प्रश्ननिर्माणं तदा एव प्रश्नवाचकचिह्नस्य कृते अङ्काः प्रदेयाः ।)

खण्डः - 'क'

अपठित-अवबोधनम् 10 अङ्काः

1.	अपठितगद्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि – (अ) एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) (क) स्वदेशम् (ख) व्यवहारज्ञानम्	1×2=2
----	---	-------

	<p>(ग) कान्यकुब्जम् (कन्नौजम्)</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(क) चत्वारो जनाः विद्योपार्जनाय देशान्तरं गन्तुम् इच्छन्ति स्म ।</p> <p>(ख) जनाः कान्यकुब्जे द्वादशवर्षाणि यावत् अधीतवन्तः ।</p> <p>(ग) शास्त्रेषु कुशलाः अपि लोकाचारविवर्जिताः जनाः हास्यतां यान्ति ।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>शास्त्रेषु कुशलाः अपि व्यवहारज्ञानं विना जनाः हास्यतां यान्ति ।</p> <p>(इ) व्यवहारज्ञानं नूनमावश्यकम् / व्यवहारज्ञानं विना शास्त्रज्ञानं हास्यकारणमेव अथवा अन्यत् किमपि समुचितं शीर्षकं छात्राः लेखितुं शक्नुवन्ति ।</p> <p>(ई) निर्देशानुसारम् उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत- (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) (ii) यान्ति</p> <p>(ख) (iii) पारङ्गताः</p> <p>(ग) (i) शास्त्रज्ञानम्</p> <p>(घ) (iv) चतुर्मित्रेभ्यः</p>	<p>2×2=4</p> <p>1</p> <p>1×3= 3</p>
<p>खण्डः - 'ख'</p> <p>रचनात्मक-कार्यम् 10 अङ्काः</p>		
2.	<p>भवान् भवती वा गङ्गटोकनगरे वसति । सिक्किम-प्रदेशस्य प्राकृतिकसौन्दर्यं सम्पदां च वर्णयन्/ वर्णयन्ती दिल्लीवासिनं स्वमित्रं प्रति मञ्जूषायां प्रदत्तसङ्केतानां सहायतया पत्रमेकं लिखत । छात्राः पूर्णं पत्रं लेखिष्यन्ति । शुद्धपत्राय पूर्णाङ्काः प्रदेयाः । व्याकरणसम्बद्ध-दोषेभ्यः आंशिकरूपेणैव अङ्काः कर्तनीयाः न तु पूर्णाः ।</p> <p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>स्वविद्यालयस्य प्रधानाचार्यं प्रति पत्रं लिखित्वा निवेदयतु यत् पुस्तकालये संस्कृतच्छात्रेभ्यः अतिरिक्तपठनाय संस्कृतबालसाहित्यस्य लघुकथापुस्तकानां च व्यवस्थां कारयतु ।</p>	1×5=5
3.	<p>प्रदत्ततथ्यानां सहायतया अधोलिखितं विषयम् अधिकृत्य संस्कृतेन अनुच्छेदं लिखत - विषयम् आधृत्य छात्राः सरलम् अनुच्छेदं लेखिष्यन्ति । विषयसम्बद्धतायै 2½ अङ्काः भाषिकशुद्धतायै च 2½ अङ्काः दातव्याः ।</p>	5

	<p style="text-align: center;">अथवा</p> <p>हिन्दीभाषया आङ्ग्लभाषया वा लिखितवाक्येषु केषाञ्चन पञ्चवाक्यानां संस्कृतेन अनुवादं कुरुत ।</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. कम्पमानेभ्यः वृक्षेभ्यः पत्राणि पतन्ति । 2. संस्कृतभाषा सर्वासां भाषाणां जननी अस्ति । 3. रामायणं महाभारतं च भारतीयसाहित्यस्य मूलस्रोतसी स्तः । 4. भारतस्य पुण्यभूमौ एव वेदानाम् आविर्भावः अभवत् । 5. वयं नदीः रक्षेम ।/अस्माभिः नद्यः रक्षणीयाः । 6. यूयं विद्यालयं कदा गमिष्यथ? 7. सर्वे सुखिनः निरामयाः च भवन्तु । <p>(अनुवादे छात्राः पर्यायपदानामपि प्रयोगं कर्तुं शक्नुवन्ति भिन्नप्रकारेणापि शुद्धवाक्येभ्यः पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः)</p>	1×5=5
	<p>खण्डः - 'ग'</p> <p>अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् 15 अङ्काः</p>	
4.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां सन्धिं सन्धिच्छेदं वा कृत्वा लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) तपति + आवरणाय</p> <p>(ख) मध्येचरो भवतु</p> <p>(ग) सं + चयः/ सम् + चयः</p> <p>(घ) अग्रेऽकथयत्</p>	1×3=3
5.	<p>रेखाङ्कितपदानां प्रकृतिप्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) (iv) वच् + क्तवतु</p> <p>(ख) (i) मृण्मये</p> <p>(ग) (ii) महत् + डीप्</p> <p>(घ) (iii) अभिघ्नन्तः</p>	1×3=3

6.	<p>मञ्जूषायां प्रदत्तैः समुचितैः अव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा वाक्यानि लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) <u>अद्य</u> कक्षा विशेषरूपेण सुसज्जिता अस्ति । (ख) पुत्तलिकायाः वचनं श्रुत्वा राजा <u>तूष्णीम्</u> आसीत् । (ग) लब्धापि <u>खलु</u> दुःखेन परिपाल्यते । (घ) पुत्र! <u>चिरं</u> जीव ।</p>	1×3=3
7.	<p>कोष्ठके प्रदत्तशब्देषु समुचितां विभक्तिं प्रयुज्य वाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p>	1×3=3
	<p>(क) पर्वतश्रेणीम् /पर्वतश्रेणीः (ख) चिन्तया (ग) राज्ञे (घ) राजवचनम्</p>	
8.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानां समुचितं विग्रहं समासं वा चित्वा लिखन्तु । (केवलं प्रश्नत्रयम्)</p> <p>(क) (iii) समाप्ता विद्या येन, तेन (ख) (i) विनयेन शिशिरः (ग) (ii) सविस्तरम् (घ) (iv) दीर्घावकाशम्</p>	1×3=3
	<p>खण्डः - (घ) (i) पठितावबोधनम् 25 अङ्काः</p>	
9.	<p>पठित-गद्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि – (अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) पत्रम् (ii) पर्वतश्रेणीरूपर्युपरि (iii) शिववीरस्य</p>	<p>5 $\frac{1}{2} \times 2 = 1$</p>

	<p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) सैनिकस्य ललाट-कपोलौ दूरागमनायासवशेन सूक्ष्म-मौक्तिक-पटलेनेव स्वेदबिन्दु-व्रजेन आच्छादितौ आस्ताम् ।</p> <p>(ii) गौरो युवा सैनिकः षोडशवर्षदेशीय आसीत् ।</p> <p>(iii) सैनिकस्य कपोलपाली श्याम-श्यामैर्गुच्छ-गुच्छैः कुञ्चित-कुञ्चितैः कच-कलापैः कमनीये स्तः ।</p> <p>(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) गौरो युवा</p> <p>(ii) युवा</p> <p>(iii) हयेन</p>	<p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p>
10.	<p>पठित-पद्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि -</p> <p>(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) नृपः</p> <p>(ii) अभिनन्द्यसत्त्वौ</p> <p>(iii) गुरुप्रदेयात्</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) रघु-कौत्सौ साकेतनिवासिनः जनस्य अभिनन्दनीयौ अभवताम् ।</p> <p>(ii) नृपः कौत्साय अर्थिकामादधिकं धनम् अयच्छत् ।</p> <p>(iii) अर्थी निःस्पृहः आसीत् ।</p> <p>(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) अभूताम्</p> <p>(ii) अर्थिकामादधिकप्रदः</p> <p>(iii) साकेतनिवासिनः</p>	<p>5</p> <p>½×2=1</p> <p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p>
11.	<p>पठित-नाट्यांशाधारितानि प्रश्नोत्तराणि -</p> <p>(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) अतिजवेन</p>	<p>5</p> <p>½×2=1</p>

	<p>(ii) वत्सस्य</p> <p>(iii) अश्वः</p> <p>(आ) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) अरण्यगर्भरूपालापैः</p> <p>(ii) प्रत्येकं शतसङ्ख्याः कवचिनो दण्डिनो निषङ्गिणश्च अश्वस्य रक्षितारः आसन् ।</p> <p>(iii) लवं पश्यन्ती कौशल्या वञ्चिता इव अभवत् ।</p> <p>(इ) निर्देशानुसारम् उत्तरत – (केवलं प्रश्नद्वयम्)</p> <p>(i) अश्वः</p> <p>(ii) आश्वमेधिकः</p> <p>(iii) मूर्खाः</p>	<p>1×2=2</p> <p>1×2=2</p>
12.	<p>अधोलिखितवाक्येषु रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्)</p> <p>(क) <u>किम्</u> ईशावस्यम् अस्ति?</p> <p>(ख) <u>कया</u> अमृतम् अश्रुते?</p> <p>(ग) <u>का</u> अतीव उपयोगिनी अस्ति?</p> <p>(घ) <u>कस्मात्</u> अनुत्तमः सुखलाभः भवति?</p> <p>(ङ) <u>कस्मिन्</u> योगस्य उपयोगः वर्तते?</p>	1×4=4
13.	<p>अधोलिखितस्य श्लोकस्य अन्वयं लिखत ।</p> <p>अन्वयः – श्रेष्ठः यत् यत् आचरति इतरः जनः तत् तत् एव (आचरति) । सः यत् प्रमाणं कुरुते लोकः तत् अनुवर्तते ।</p>	3
14.	<p>अधोलिखितस्य श्लोकस्य भावार्थं संस्कृतभाषया लिखत ।</p> <p>छात्राः श्लोकस्य भावार्थं संस्कृतेन स्वयं लेखिष्यन्ति । समुचितभावार्थाय पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः । व्याकरणिकाशुद्धीनां कृते आंशिकरूपेण अङ्काः कर्तनीयाः ।</p> <p>अथवा</p> <p>‘दीनबन्धुः श्रीनायारः’ इति पाठम् आधृत्य श्रीनायारमहोदयस्य चरित्रचित्रणं छात्राः सङ्क्षेपेण संस्कृतभाषया लेखिष्यन्ति । समुचिततथ्यानां कृते पूर्णाः अङ्काः प्रदेयाः । व्याकरणिकाशुद्धीनां कृते आंशिकरूपेण अङ्काः कर्तनीयाः ।</p>	3

	खण्ड: - (घ)	
	(ii) संस्कृत-साहित्येतिहासस्य सामान्यः परिचयः 10 अङ्काः	
15.	अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (iii) षष्ठे सर्गे (ख) (i) माघः (ग) (iv) सिन्धुराजस्य (घ) (ii) हम्मीर-महाकाव्यम्	1×3=3
16.	प्रश्नानाम् उत्तराणि विकल्पेभ्यः चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) (iv) कालिदासः (ख) (i) वासवदत्तायाम् (ग) (iii) महाभारतस्य (घ) (ii) गद्यपद्यमयम्	1×3=3
17.	प्रदत्तविकल्पेभ्यः समुचितम् उत्तरं चित्वा लिखत । (केवलं प्रश्नचतुष्टयम्) (क) (iv) दुष्यन्तः (ख) (ii) नाट्यशास्त्रम् (ग) (iii) अश्वघोषः (घ) (i) भवभूतिः (ङ) (iii) वीररसः	1×4=4
	खण्ड: - 'ङ'	
	छन्दोऽलङ्कारपरिचयः - 10 अङ्काः	
18.	(अ) अधोलिखितप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत । (केवलं प्रश्नत्रयम्) (क) रसैः रुद्रैश्छिन्ना यमनसभलागःशिखरिणी । (ख) वसन्ततिलका (ग) 5 ।। (घ) 'तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ।' अथवा अन्यदपि किञ्चित् श्लोकं पङ्क्तिं वा लेखितुं शक्नुवन्ति छात्राः ।	1×3=3

